

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційне дослідження Стозуба Василя Олександровича «Розвиток культурної компетентності у курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій», поданого на здобуття ступеня доктора філософії (PhD) в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Актуальність дисертаційної роботи. Сучасний етап розвитку українського суспільства, інтеграційні процеси з країнами ЄС висувають підвищені вимоги до професійної підготовки військових фахівців. Однією з ключових складових професійної компетентності військовослужбовця стає культурна компетентність, яка забезпечує здатність ефективно взаємодіяти у багатокультурному середовищі, дотримуватися етичних норм, орієнтуватися у соціокультурних особливостях, а також протидіяти інформаційним та психологічним впливам. У цих умовах культурна компетентність набуває значення не лише як гуманітарний компонент освіти, а як інструмент професійної діяльності, що впливає на її ефективність.

Водночас система підготовки курсантів у вищих військових навчальних закладах потребує оновлених педагогічних підходів, які дозволяють формувати комплекс соціокультурних, комунікативних і ціннісних компетентностей. Традиційні методи навчання недостатньо забезпечують розвиток культурної компетентності, оскільки вони часто не моделюють реальних ситуацій міжкультурної взаємодії та не стимулюють активну, рефлексивну й комунікативну діяльність здобувачів освіти.

У цьому контексті особливо важливою стає інтеграція інтерактивних технологій навчання, які дозволяють створювати освітнє середовище, максимально наближене до реальних умов сучасної військової діяльності. Інтерактивні методи – тренінги, кейс-метод, моделювання ситуацій, рольові та симуляційні ігри, онлайн-платформи співпраці – сприяють активній участі курсантів в освітньому процесі, розвитку комунікативних та соціальних навичок, формуванню толерантності, емпатії й здатності працювати у команді.

Попри значний науковий інтерес до проблеми професійної підготовки військовослужбовців, питання розвитку культурної компетентності майбутніх офіцерів засобами інтерактивних технологій досі вивчено недостатньо. Отже, дослідження розвитку культурної компетентності у курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій є своєчасним, суспільно значущим та науково необхідним. Воно відповідає потребам реформування військової освіти

України, запитам сучасної оборонної сфери та міжнародним тенденціям професійної підготовки військових.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри педагогіки і освітнього менеджменту «Педагогічний супровід особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя» (РК № 01119U102999), кафедри цифрових технологій і професійної освіти «Інноваційні педагогічні технології навчання в умовах інформатизації освіти в Україні та за кордоном». Тему дисертаційної роботи затверджено Вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 5 від 09.11.2023 р.).

Обґрунтованість результатів дослідження забезпечена комплексом методів: теоретичних – вивчення документів і нормативних матеріалів ВВНЗ, аналіз наукової, навчальної, методичної літератури, систематизація та узагальнення даних, формування критеріїв оцінки компонентів культурної компетентності; спостереження, що включало вивчення психологічного клімату освітнього середовища ВВНЗ та взаємодії курсантів, фіксацію поведінки курсантів у процесі формування культурної компетентності засобами інтерактивних технологій; анкетування, опитування, тестування – це збір інформації про психологічні особливості курсантів, їхню адаптацію, самооцінку, мотивацію, ставлення до розвитку культурної компетентності як явища у професійній підготовці; методи математичної статистики – спостереження за формуванням та кінцевим результатом сформованості компонентів розвитку культурної компетентності у курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій на різних етапах дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше*: теоретично обґрунтовано педагогічні умови розвитку культурної компетентності у курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій (створення сприятливого психологічного клімату і позитивного освітнього середовища для заохочення курсантів до отримання культурологічних знань та інтегрування цих знань у професійну діяльність; системне впровадження інтерактивних технологій в освітній процес як основа поглиблення культурологічної підготовки курсантів та розвиток їх практичних умінь і навичок; забезпечення ефективної інтеграції культурної компетентності у систему професійної підготовки курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій); виокремлено компоненти розвитку культурної компетентності у курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій (когнітивно-мотиваційний; комунікативний; операційно-діяльнісний; рефлексивно-оціночний); розроблено діагностичний комплекс розвитку

культурної компетентності у курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій (критерії, показники, рівні - високий, середній, низький); спроектовано та впроваджено модель розвитку культурної компетентності курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій; *уточнено* сутність понять «культурна компетентність», «культурна компетентність курсантів ВВНЗ», «педагогічні технології», «інтерактивні технології», «інноваційні технології», «традиційні технології», «інформаційно-комунікаційні технології», «педагогічні умови розвитку культурної компетентності у курсантів ВВНХ засобами інтерактивних технологій», «модель»; *удосконалено* методичну базу педагогічних умов розвитку культурної компетентності у курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій із поєднанням інноваційних, традиційних, інформаційно-комунікаційних і тренінгових технологій; створення сприятливого психологічного клімату в освітньому середовищі для ефективного впровадження інтерактивних технологій навчання; стимулювання курсантів до самостійного вивчення культурологічних знань та інтегрування їх у професійну діяльність.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що впроваджено у практику методичний супровід педагогічних умов розвитку культурної компетентності у курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій, які поєднуються з інноваційними, традиційними, інформаційно-комунікаційними і тренінговими технологіями навчання (групові дискусії, метод інцидентів, створення колективної «Хмари слів»; міні-проекти на теми міжкультурної взаємодії; інтелект-карти; заняття з використанням проєктних технологій «Культурні коди країн-членів НАТО»; інтерактивне заняття «Перевернутий клас» з акцентом на проблематику української культури під час війни»; тренінгові вправи: «Інтерв'ю», «Мій міжкультурний портрет», «Грамота»; метод «Світове кафе», метод «(Brainstorming)», метод «Коло рішень» (Consensus-building circle)).

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел (498 найменувань, з яких – 52 іноземною мовою), найменування подані у порядку появи посилань у тексті, додатків (10). Загальний обсяг дисертації становить 278 сторінок, у тому числі 189 сторінок основного тексту. Дисертація містить 13 таблиць на 5 сторінках та 3 рисунки на 2 сторінках.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Дисертаційне дослідження має чітку та логічну структуру, відображає послідовність розв'язання основних завдань дослідження. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, висновків до роботи, списку використаних джерел і додатків.

У першому розділі «Теоретико-методологічні аспекти розвитку культурної компетентності у курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій» проаналізовано розвиток культурної компетентності курсантів ВВНЗ як дослідницьку проблему; представлено зарубіжний досвід дослідження проблеми розвитку культурної компетентності у курсантів ВВНЗ; здійснено теоретичний аналіз поняття культурної компетентності курсантів ВВНЗ.

У другому розділі «Педагогічні умови та модель розвитку культурної компетентності у курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій» обґрунтовано педагогічні умови розвитку культурної компетентності у курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій; розроблено методику реалізації таких педагогічних умов: створення сприятливого психологічного клімату і позитивного освітнього середовища для заохочення курсантів до отримання культурологічних знань та інтегрування цих знань у професійну діяльність; системне впровадження інтерактивних технологій в освітній процес як основа поглиблення культурологічної підготовки курсантів та розвиток їх практичних умінь і навичок; забезпечення ефективною інтеграції культурної компетентності у систему професійної підготовки курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій. Розроблено модель розвитку культурної компетентності курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій.

У третьому розділі «Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов розвитку культурної компетентності у курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій» визначено діагностичний апарат дослідження; представлено організацію та методику проведення педагогічного експерименту; здійснено аналіз результатів педагогічного експерименту.

Найбільш суттєві наукові результати роботи:

1. У роботі представлений глибокий науковий аналіз теоретико-методологічних аспектів розвитку культурної компетентності у курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій. Проаналізовано розвиток культурної компетентності курсантів ВВНЗ як дослідницької проблеми, визначено законодавчу базу та нормативні документи, відповідно до яких відбувається підготовка курсантів. Ґрунтовним є методологічне обґрунтування досліджуваної проблеми, визначено значення таких методологічних підходів, як особистісно-орієнтований, культурологічний й діяльнісний. Доведено, що особистісно-орієнтований підхід у розвитку культурної компетентності курсантів передбачає врахування індивідуальних особливостей здобувачів освіти, їх потреб, мотивів, досвіду, спрямованих на професійний розвиток. Діяльнісний підхід сприяє формуванню практичного

досвіду через участь у культурних проєктах, заходах, волонтерстві. Застосування культурологічного підходу забезпечує єдність гуманітарного і професійного компонентів військової освіти, акцентує увагу на ціннісних орієнтирах майбутніх офіцерів.

2. Позитивно слід оцінити здійснений автором аналіз зарубіжного досвіду дослідження проблеми розвитку культурної компетентності у курсантів. У роботі проаналізовано особливості підготовки військових у Великій Британії, США, Німеччині та інших країнах. До загальних особливостей віднесено те, що у більшості країн під час отримання військової освіти акцент робиться на інтеграції теоретичної й практичної підготовки, розвитку лідерських якостей, формуванні навичок прогнозування та прийняття рішень у складних умовах, розвитку професійної мобільності, критичного мислення та психологічної стійкості військовослужбовців.

3. Високий науковий рівень продемонстрований автором під час теоретичного аналізу поняття культурної компетентності курсантів. Сучасним вважаємо авторський підхід до розгляду культурної компетентності курсантів через призму цінностей, які допомагають соціалізуватися, ефективно комунікувати з представниками різних культур й національностей, засвоювати, аналізувати різні культурні явища, що відбуваються у суспільстві та які сприятимуть професійному розвитку. Переконливим видається авторське розуміння основного поняття щодо твердження, що культурна компетентність є достатнім рівнем соціалізації та інкультурації особистості, є нормою загальносоціальної ерудованості.

4. Найбільш істотним науковим результатом роботи слід вважати педагогічні умови розвитку культурної компетентності у курсантів засобами інтерактивних технологій, до яких віднесено: створення сприятливого психологічного клімату і позитивного освітнього середовища для заохочення курсантів до отримання культурологічних знань та інтегрування цих знань у професійну діяльність; системне впровадження інтерактивних технологій в освітній процес як основа поглиблення культурологічної підготовки курсантів та розвиток їх практичних умінь і навичок; забезпечення ефективної інтеграції культурної компетентності у систему професійної підготовки курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій. Вони належним чином теоретично обґрунтовані, актуальні й доцільні для вирішення поставлених завдань.

5. Розроблений автором методичний інструментарій відрізняється інноваційністю та спрямованістю на формування професійного мислення майбутніх військових. Методичне забезпечення педагогічних умов розвитку культурної компетентності у курсантів засобами інтерактивних технологій

включає: поєднанням інноваційних, традиційних, інформаційно-комунікаційних і тренінгових технологій; створення сприятливого психологічного клімату в освітньому середовищі для ефективного впровадження інтерактивних технологій навчання, що сприяло опануванню культурологічних знань у процесі розвитку культурної компетентності у курсантів ВВНЗ; стимулювання курсантів до самостійного вивчення культурологічних знань та інтегрування їх у професійну діяльність, заохочення до самовдосконалення розвитку культурної компетентності.

Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, які опубліковані автором. Теоретичні положення та основні результати дисертації представлені автором у 9 публікаціях: із них – 5 статей у фахових виданнях України; 4 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій).

Висновок. Дисертаційне дослідження Стозуба Василя Олександровича «Розвиток культурної компетентності у курсантів ВВНЗ засобами інтерактивних технологій» є завершеним, цілісним науковим дослідженням, що має наукову новизну, теоретичне та практичне значення. Робота характеризується чіткістю змісту, містить науково обґрунтовані науково-теоретичні результати, котрі мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, свідчать про особистий внесок здобувача та достатньо повно представлені у наукових працях. Дисертація відповідає спеціальності 015 Професійна освіта та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 (з наступними змінами), та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор Стозуб Василь Олександрович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

**Рецензент: доктор педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри педагогіки
і освітнього менеджменту Вінницького
державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
АКИМОВА О. В.**